

Petnaest godina sam mapirao velika svetska bogatstva, objektivizovao njihove tehnike za izbegavanje poreza u poreskim rajevima, od Luksemburga do Britanskih Devičanskih Ostrva. Imao sam 21 godinu i pretraživao arhive švajcarskih banaka, uranjao u platne bilanse zemalja, s jednim ciljem: da kvantifikujem iznos imovine skrivene u *offshore* finansijskim centrima, da bolje razumem tu veliku utaju poreza koja je dugo bila apstraktna, da bi se na kraju, s Panamskim dokumentima sredinom 2010-ih, pojavila na naslovnim stranama novina.

Potom sam se okrenuo multinacionalnim kompanijama. Strastveno sam izučavao njihov zamršen računovodstveni sistem: tehnike kojima se profit ostvaren

u Francuskoj ili Nemačkoj prebacuje u Irsku ili na Bermude kako bi se izbeglo oporezivanje.

Ovo međunarodno utajivanje poreza odigralo je značajnu ulogu u povećanju nejednakosti, u rastu javnog duga i još više u trijumfu osećaja bespomoćnosti, plodnom tlu na kome su procvetali savremeni reakcionarni pokreti.

Ipak, suština problema ne nalazi se ni u Švajcarskoj, ni na Kajmanskim ostrvima, ni u Irskoj. Ne nestaju naši osnovni principi pravde u zamršenim šemama ili egzotičnim destinacijama. Nestaju ovde, pred našim očima, u krajnje jednostavnoj, često legalnoj, ali zapanjujuće delotvornoj praksi: ultrabogati ne plaćaju, ili gotovo da ne plaćaju, porez na dohodak. Procenite sledeće: kad bi svi naši milijarder i sutra otišli da žive na Kajmanskim ostrvima, gubitak poreskih prihoda za budžet Francuske bio bi zanemarljiv, oko 0,03%. Razlog je uglavnom sledeći: gotovo svi oni već primaju svoje dohotke preko

holding kompanija, koje su uglavnom locirane ovde u Francuskoj, a koje služe kao štit od poreza – prihodi koji se u njima akumuliraju nisu oporezovani. Ti prihodi su ipak sasvim stvarni i ni u kom smislu nisu „zarobljeni“: mogu se koristiti za reinvestiranje, kupovinu novina, nekretina ili za filantropiju – ukratko, za sve što se može poželeti s takvim bogatstvom.

Vreme je da se dovrši stvaranje poreza na dohodak, ogromnog demokratskog dostignuća s početka XX veka, tako što će se u njega uključiti milijarderi koji, u stvarnosti, nikada nisu bili njegovi obveznici. Završiti tu revoluciju neophodno je kako bismo sproveli naše osnovne principe jednakosti pred porezom, upisane u „Deklaraciji o pravima čoveka i građanina“ iz 1789. godine. To je suština minimalnog poreza na dohodak ultrabogatih koji ja zastupam. To je borba koja, iako je teška, zaslužuje da se vodi. Bile su mi potrebne godine da sve to u potpunosti shvatim, ali ću vam to

ovde objasniti, sa svom preciznošću i jasnoćom.

Raspršiti maglu: međunarodni istraživački projekat

U izvesnom smislu nije iznenađujuće što je bilo potrebno vreme da slab doprinos milijardera državnom budžetu postane jasan. Naše statističke institucije, naime, o vrlo velikim bogatstvima ne govore ništa. Časopisi kao što su *Challenges* u Francuskoj ili *Forbes* u SAD nastoje da popune tu prazninu. Prikupljajući informacije iz javnog domena – račune kompanija dostavljene privrednim registrima ili izjave podnete nadležnim organima finansijskih tržišta – ovi listovi daju sve od sebe da procene bogatstvo milijardera. Ali ti pokušaji nam ništa ne govore o porezima koje oni plaćaju, a o kojima se ništa ne otkriva u javnoj sferi. Tek

početkom 2020-ih ta neprozirnost počela je da se raspršuje, zahvaljujući zajedničkom naučnoistraživačkom radu. U studiji objavljenoj 2019. godine zajedno sa Emanuelom Sezom (Emmanuel Saez), predložili smo prvu procenu efektivnih poreskih stopa američkih milijardera.¹ Naš pristup je i dalje bio približan, zbog fragmentarnosti podataka dostupnih u to vreme, iako su naši rezultati kasnije potvrđeni.² Ali taj prvi podsticaj ohrabrio je i druge istraživače da se okušaju: u Francuskoj, Brazilu, skandinavskim zemljama, Holandiji, Italiji.³ Zahvaljujući, u svim slučajevima, presudnom napretku: mogućnosti pristupa podacima poreskih uprava, svetom gralu koji omogućava da se izračunaju pravi dohoci milijardera i njihov stvarni doprinos javnim finansijama, povezujući velika bogatstva s kompanijama koje poseduju i u kojima njihovi porezi „ispare“.

Svi smo mi patuljci koji stoje na ramenima divova. Ovaj zajednički istraži-

vački napor, u ovom slučaju, nastavlja rad koji su, pre skoro jednog veka, započeli dvoje ekonomista, Gerhard Kolm (Gerhard Colm) i Helen Tarasov (Helen Tarasov). Upravo su to dvoje istraživača tokom 40-ih godina XX veka u Sjedinjenim Državama prvi pokušali da odgovore na naizgled jednostavno pitanje: koliki je iznos poreza koji plaćaju različite društvene grupe?⁴ Pitanje koje bez sumnje predstavlja jednu od najosnovnijih informacija u javnoj raspravi savremenih demokratija, gde javna vlast naplaćuje između 30% i 50% nacionalnog dohotka u vidu poreza i socijalnih doprinosa. Upravo su Kolm i Tarasov – a njihovim tragom i desetine drugih ekonomista – razvili konceptualni aparat i statističke tehnike koje omogućavaju dosledan odgovor na to pitanje.

Sve do početka 20-ih godina XXI veka, nije bilo moguće uključiti milijardere u analizu. Sada kada je taj nedostatak otklonjen, možemo naslikati celokupnu

sliku poreskog sistema. Slika koja se pojavljuje slična je u većini bogatih zemalja, s nekim varijacijama na koje ćemo se kasnije vratiti; za početak pogledajmo slučaj Francuske.

Stopa obaveznih davanja prosečnog Francuza: 51%

U 2024. godini, nacionalni dohodak Francuske – to jest, ukupni dohoci koje ostvaruju osobe s prebivalištem u Francuskoj, bez obzira na njihovu prirodu: plate, kamate, rente, dohoci od samostalne delatnosti i dobiti preduzeća, bez obzira na to da li su isplaćeni ili reinvestirani – iznosio je 2240 milijardi evra prema nacionalnom računovodstvu Insee.⁵ Ta cifra predstavlja najbolju dostupnu procenu resursa koje su Francuzi zajedno ostvarili od svog rada i kapitala. U odnosu na odraslo stanovništvo, to iznosi prosečni godišnji dohodak od 48.000 evra.